

УДК 342.56:35

Левенко О. С.

**ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ КОСМІЧНОЇ ГАЛУЗІ
УКРАЇНИ ТА КИТАЮ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ
ЗАЛУЧЕННЯ ПРИВАТНОГО БІЗНЕСУ**

У статті розглянуто адміністративно-правове забезпечення управління космічної галуззю з урахуванням створення приватного космічного бізнесу й залучення його для виконання державних завдань. Процес комерціалізації ракетно-космічної діяльності із залученням приватного бізнесу успішно використаний в Китайській Народній Республіці на державному рівні і на рівні місцевих урядів. Це забезпечило виконання державних завдань, визначених п'ятирічними планами розвитку України в частині ракетно-космічної галузі. Вивчення китайського досвіду, китайської системи заходів, законодавчих актів може бути корисним для застосування в Україні приватного ракетно-космічного бізнесу.

Ключові слова: *публічне адміністрування космічної галузі, комерціалізація космічної діяльності, адміністративно-правове забезпечення, норми адміністративного права, законодавча основа приватного ракетно-космічного бізнесу.*

The article discusses the administrative and legal support for the management of the space industry, taking into account the creation of a private space business and attracting it to fulfill government tasks. The process of commercialization of rocket and space activities with the involvement of private business has been successfully used in the People's Republic of China at the state level and at the level of local governments. This ensured the fulfillment of state tasks determined by the country's five-year development plans in terms of the rocket and space industry. The study of the Chinese experience, the Chinese system of measures, legislative acts can be useful for the application of the private rocket and space business in Ukraine.

Key words: public administration of the space industry, commercialization of space activities, administrative and legal support, norms of administrative law, the legislative basis of the private rocket and space business.

Вступ. Від моменту коригування Закону України «Про космічну діяльність» [1] в Україні офіційно визнана можливість ведення ракетно-космічного бізнесу приватними структурами.

Державні підприємства України ракетно-космічної галузі, навіть госпрозрахункові, досі не змогли використати комерціалізацію своєї роботи з метою отримання прибутку. Цьому не сприяли умови закритості космічного агентства України, монопольне становище деяких підприємств, відсутність потреби передання космічних технологій в економіку держави. Ситуація змінюється на краще, але не для самих державних підприємств: вони не отримали й не отримають у найближчий час повноцінних державних замовлень. Цей процес гальмується відомим фактом, що українські «космічні» підприємства в радянський час виконували тільки військові завдання. Нікого у світі не приваблює можливість виготовлення в Україні міжконтинентальних балістичних ракет. Нічого іншого створити в Україні, вірогідно, не можливо: цей факт підтверджує те, що провідні підприємства космічної галузі України (точніше – ракетно-космічної галузі) за 30 років від дня проголошення незалежності не створили жодного цивільного ракетноносія – тільки незакінчені й недосконалі проекти конверсійних ракет і супутників, скопійованих із проектів ХХ ст. За відсутності державних замовлень навіть науково-технічна програма космічних досліджень утратила сенс: є сподівання, що нову програму в Україні ухвалять після довгого перериву.

Нестача фінансів і наявність штучно створених монополій до цього часу не давали можливості приватним підприємствам повноцінно займатися космічною діяльністю як прибутковим бізнесом. Низка підприємств займалися обробленням даних дистанційного зондування Землі для різних цілей, але в Україні немає законодавчої основи, яка б вимагала використання космічних даних як

документально підтвердженої інформації. Для комерціалізації державних космічних підприємств ініціативи Державного космічного агентства України створювався проект Закону України «Про державне регулювання у сфері дистанційного зондування Землі аерокосмічними об'єктами», але він так і залишився проектом, хоча на його основі госпрозрахункові державні підприємства ракетно-космічної галузі України могли б заробляти гроші. Приватні структури (акціонерні товариства) брали участь у Бразильсько-Українському проекті ракетно-космічного комплексу «Циклон-4», і ця участь закінчилась для приватного бізнесу фінансовими втратами.

Наразі законодавство України офіційно дозволяє приватним структурам займатися ракетно-космічною діяльністю. Але результатів поки що немає. У ЗМІ розгортається полеміка: чи буде приватна космічна діяльність в Україні?

Курс на приватний бізнес у Китайській Народній Республіці, соціалістичній країні з «китайською специфікою», уряд країни визначив і підтримує давно й ефективно.

Саме уряд, а не тільки приватні ініціативи є провідною силою комерціалізації ракетно-космічної діяльності, як це здійснюється і в США. Китайський «соціалізм» швидше нагадує в цьому процесі державний капіталізм із чітким плануванням розвитку ракетно-космічної галузі як ефективного елементу економіки держави.

Зиск від цього очевидний: приватні структури здатні за менші кошти в короткий термін без зайвих витрат часу досягнути результату, і стимулом у цьому є отримання прибутку. До того ж у перенаселеній країні, якою є Китай, вітається створення нових робочих місць у різних регіонах.

Звичайно ж, є регіони, яким приділяється більше уваги – такі, які мають для цього перспективи, і тому допомога держави тільки підтримує місцеві ініціативи. Це приморські портові міста, більш придатні для експорту-імпорту продукції, що дуже важливо для КНР – країни, яка живе за рахунок експорту й імпорту товарів (імпортується сировина, експортуються готові вироби).

Такою зоною особливої уваги раніше був Шанхай, який став

розвиненим центром науки, техніки, промисловості й торгівлі. Спроби перенести подібний розвиток углиб країни, наприклад у Внутрішню Монголію, результат дали, але його ніяк не зрівняти з Шанхаєм. Мега-міста в континентальній частині країни і самі розвиваються. Тому зараз йде повномасштабна підтримка міст приморської зони – міст півострова Шандунь Циндао і Янтая. Мотивом розвитку провінції Шандунь стало і те, що друга людина в комуністичній партії Китаю Ван Цишань має родові коріння в місті Циндао – людський чинник дієвий.

Треба визнати, що практично комерціалізація ракетно-космічної галузі в КНР значною мірою відбувається на місцевому рівні, але підтримується на законодавчому рівні й контролюється по всій вертикалі влади, навіть з боку Центральної військової ради КНР за «Програмою 126» (передання ракетно-космічних технологій, розроблених військовими, у цивільний сектор економіки) [2].

«Китайська специфіка» права досить оригінальна – наприклад, Цивільний кодекс регулює й обмежує виконання обов'язків і повноважень партійних і державних органів і керівних кадрів на всіх рівнях. Партійні й державні органи займаються широким колом роботи і заходів, пов'язаних із цивільними правами [3]. Тобто в КНР партія не є якоюсь непідсудною надбудовою над суспільством і несе відповідальність на всіх рівнях за виконання державних планів у правовому полі публічного адміністрування.

Використання приватного сектору в ракетно-космічній галузі КНР у публічно-правовому полі національної китайської системи управління й сама теорія права з «китайською специфікою» постійно вивчається у світі. Відомі роботи Кун Сянцзюня (孔祥俊) з Шанхайського університету Цзяотун; роботи Irina Liu, Evan Linck, Bhavya Lal, Keith W. Crane, Xueying Han, Thomas J. Colvin – Institute for Defense Analyses, Science & Technology Policy Institute, Вашингтон, США.

Вивчення ситуації з приватним бізнесом у ракетно-космічній галузі Китаю може бути корисним для регулювання державою розвитку приватного бізнесу в цій галузі в Україні.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії публічного адміністративного права й порівняння з китайським досвідом сформулювати пропозиції щодо шляхів розвитку комерціалізації ракетно-космічної галузі із залученням приватного сектору економіки.

Результати дослідження. Автор дослідив досвід розвитку приватної ракетно-космічної галузі в КНР. Ракетно-космічна приватна галузь економіки розвивалась в Китаї досить мляво, але за останні 5-7 років почався справжній бум створення приватних компаній [4]. У КНР створено їх 160 із різною специфікою – від виробництва супутників до пускових послуг. Хоча державні компанії складають більшість.

Серед приватних компаній відомі LinkSpace, OneSpace, iSpace, LandSpace и ExPace. Але не вони найбільш впливові: «китайська специфіка» присутня і тут: держава і державні академії активно створюють дочірні приватні компанії й беруть участь у створенні десятків технопарків трансферу аерокосмічних технологій.

2016 року за підтримки держави була заснована ракетна компанія China Long March Rocket Co., Ltd. – для того щоб започаткувати комерційну еру китайських ракет [5]. Компанія займається запуском і комерційним обслуговуванням супутників, використовує відомі ракети- носії Long March 11.

Але це тільки частка. Розглянемо, як приватний бізнес розвивається на Шаньдунському півострові.

19 вересня 2019 р. був запущений на орбіту супутник West Coast One, виготовлений приватною компанією Zhuhai Orbit Aerospace Technology Co., Ltd. Він поповнив супутникове угруповання Zhuhai One. Це угруповання пов'язане з Західним Циндао й інноваційною зоною Guzhenkou Fusion, де створено промисловий парк Qingdao Orbit Satellite Big Data і приватну компанію Qingdao Orbit Incubator Management Co, Ltd. Тут з 2017 р. втілюється стратегія «Південний Чжухай, Північний Циндао» (компанія Orbit, Чжухай має на орбіті 12 супутників дистанційного зондування Землі): у Циндао створюється промисловий парк космічної інформації дистанційного зондування

Землі [6].

У Циндао здійснюються 13 проєктів високого рівня технологій: вони різні, і аерокосмічні зокрема. Це особливість Китаю: ракетно-космічні проєкти не є виключенням, вони в комплексі з іншими. Серед них є проєкт Geely Satellite Internet Project зі створення першого в країні глобального супутникового угруповання низькоорбітальних супутників Internet [7].

Сусіднє з Циндао місто Яньтай (точніше, це не міста, а міські агломерації з районними містами і селами) значно менше за розміром, але не відстає в розвитку ракетно-космічної галузі. У районному місті Янтая Хайян створено Східний космічний порт – базу морських платформ-космодромів для запуску ракет-носіїв. У рамках Yantai Aerospace створюється комерційний аерокосмічний високотехнологічний промисловий кластер. Промислова база недержавної Китайської Ракетної Корпорації Хайан (China Long March Rocket Co., Ltd.) – завод з виробництва твердопаливних ракет-носіїв.

Після завершення будівництва промислова база буде мати річну виробничу потужність у 20 твердопаливних ракет-носіїв Jielong з урахуванням розробки моделей Першої академії й буде відкрита для вітчизняних і закордонних комерційних аерокосмічних компаній [8].

У наступні п'ять років China Long March Rocket Co, Ltd. також розробить ракету-носій Tenglong і завершить комерційну трансформацію багатоцільових ракет Long March.

Відомо, що в містечку Хайан працює приватний завод з виготовлення рідинних ракетних двигунів.

Таким чином, комерціалізація ракетно-космічної галузі в Китаї відбувається при державній підтримці на приватному рівні в умовах місцевих технопарків високих технологій.

Аналітики США дослідили напрямки розвитку приватного сектору ракетно-космічної галузі Китаю в таких напрямках [9]:

- ключові характеристики цього сектору;
- його сильні та слабкі сторони;
- комерційні космічні компанії, що будуть створені в Китаї в

найближчі 5–10 років.

Вони дійшли висновку: більшість китайських комерційних космічних компаній існують лише 2-3 роки, вони є в стадії зародка, їхньому розвитку буде сприяти те, що зиск від запуску та використання малих супутників швидко зростає. Китайський уряд візьме на себе значну роль у забезпеченні досягнення такого успіху. Державні підприємства продовжать домінувати в космічному секторі, обслуговуючи спочатку внутрішній ринок, потім – зовнішній, приватні підприємства знайдуть тут свою частку, успіх дійде й до дочірніх компаній великих академій. Використання космічної інформації у великий масштабах підприємствами і домогосподарствами дасть змогу приватним компаніям захопити внутрішній і зовнішній ринки в майбутньому.

Висновки. Проведене дослідження досвіду створення приватного сектору в ракетно-космічній промисловості КНР дозволяє рекомендувати використати в Україні цей досвід, для чого необхідно:

а) підтримати на законодавчому рівні у вигляді програм Державного космічного агентства України напрямки комерціалізації ракетно-космічної галузі на базі створення при державній підтримці приватних підприємств і дочірніх компаній державних підприємств і акціонерних товариств з 100% державних акцій;

б) створити умови для правового адміністрування підвищення ефективності ракетно-космічної галузі України шляхом створення на місцевих рівнях індустріальних технопарків високих технологій приватної форми власності під контролем держави;

в) утілити публічне адміністрування державної підтримки приватного бізнесу в ракетно-космічній галузі України нарівні й у комплексі з іншими напрямками розвитку високих технологій в економіці України.

Правове адміністрування в ракетно-космічній галузі України відбувається на законодавчій основі як правовій платформі для ефективного використання приватної ініціативи з метою розвитку економіки України.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про космічну діяльність» від 15 листопада 1996 р. 15 №502/96-ВР.
2. Левенко О. С., Дрозденко О. С. Порівняльно-правовий аналіз адміністрування космічної діяльності в Україні і КНР / Монографія / Під. наук. ред. Левенко О. С. – Д., Домінанта Прінт, 2018. 72 с.
3. Кун Сянцзюнь. Изучение публично-правовой ценности Гражданского кодекса для содействия модернизации национальной системы управления и возможностей управления (孔祥俊：挖掘民法典的公法价值 推进国家治理体系和治理能力现代化).
4. Brian Waidelich. China's commercial space sector shoots for the stars.
5. Компания China Long March Rocket Co., Ltd. была основана, чтобы начать "коммерческую эру" китайских ракет (中国长征火箭有限公司成立开启中国火箭的“商业化时代”). URL: http://www.gov.cn/xinwen/2016-10/19/content_5121797.htm
6. Коммерческая аэрокосмическая промышленность "Голова гуся", летящая на север (商用宇航“头雁”北飞记). URL: <http://www.xihaiian.gov.cn/n10/n10/n14/200106101707136047.html>
7. 10 с половиной часов, 5 районов и городов, 13 проектов! Следуйте за группой наблюдателей, чтобы коснуться новых отраслей промышленности Циндао...(10个半小时、5个区市、13个项目！跟着观摩团触摸青岛的新产业.....). URL: <http://www.jimo.gov.cn/n28356046/n5218/n5234/210527100023933242.html>
8. Испытательная база сборки твердотопливных ракет размещена в "Восточном космопорте" (固体火箭总装测试基地落户“东方航天港”).
9. Irina Liu, Evan Linck, Bhavya Lal, Keith W. Crane, Xueying Han, Thomas J. Colvin. Evaluation of China's Commercial Space Sector / IDA Science & Technology Policy Institute. Septemder 2019. IDA Document D-10873. Log: H 19-000494. Washington, USA. URL:

<https://www.ida.org/-/media/feature/publications/e/ev/evaluation-of-chinas-commercial-space-sector/d-10873.ashx>